

A Tisza halai.

(Közlemény a Szegedi Tudományegyetem Általános Állattani és Biológiai Intézetéből. Igazgató : Dr. Ábrahám Ambrus egy. ny. r. tanár.)

A Tisza folyó, mely az évszázadok folyamán oly nagy szerepet játszott a magyarság életében, mindenkor neves volt nagy halgazdagságáról. Szorosan összefüggött vele a magyarság egy részének sorsa, kiknek számára a szeszélyes folyó áldást, vagy inséget ringatott hullámain. Nem csoda tehát, ha a magyar nép egyszer a leglágyabb, legkedvesebb jelzőkkel illeti, becézgeti, legendákat sző róla, majd féktelen áradásaitól s az okozott pusztítástól megretten és félelemmel teli csodálkozás tölti el.

Szeretetre méltó ez a „szőke“ folyó, mely bár pusztítást és szenvedést is okozott és okoz időnként, mindenkor — mintegy ellenszolgáltatásként — halbőséggel fizet. Így volt az mindenkor, ezt bizonyítja a Tisza halászatának és halainak története.

A magyarság letelepülése a Duna—Tisza között nem a véletlen eredménye volt. Őseink — mint Béla névtelen jegyzője írja — „videntes abundantiam piscium et omnium bestiarum ultro quam dici potest dilexerunt.“ Megszerették tehát őseink ezt a területet. A nagy halgazdagság abban leli magyarázatát, hogy a Tisza mikor leért az alföldre erősen kanyargós mederben haladt tova, így folyása nagy mértékben lassúbbá vált, a tavaszi hóolvadások és esők idején nem tudta a vizet gyorsan levezetni, széles, hatalmas területeket öntött el. A halbőség eme tényezőknél következni kezdett. A letelepülést elősegítette még a bőséges legelőhely, melyet a Tisza jól öntözött árterülete nyújtott.

A halászat ősi nomád foglalkozás volt, melyet azonban nem mesterséggé, hanem az élelem megszerzéséért végeztek csupán. Akkor minden ember halászott, amit az árpádkori sírokban talált emlékek is igazolnak. A sövényházi ásatásoknál például alig találtak sírt, melyben vagy hálósúly, vagy valami más halászati emlék ne lett volna.

A települések a folyók mellett keletkeztek. Számos szegedkörnyéki helyiségről is bebizonyosodott, hogy halász eredetűek. Jellegzetességeik elvesztése az országon végigszárguló sok veszélynek, ellenségnek, s főleg a török hódoltságnak köszönhető. Ezek a tényezők befolyásolják a helyiségeket fejlődésükben, melyeknek következtében vagy

egészen megszüntek, vagy visszamaradtak az előrehaladásban, esetleg tovább fejlődtek, hadászatiilag fontos véderővé alakultak, ami szintén a jellegétől való megfosztást jelentette.

A halásztanyákon a lélekszám 100—150 körül mezgott, s ezek évenként körülbelül 5000—4000 mázsányi halat termeltek.

A XI. században Szeged környékén már virágzott a halászat. A halászélet az adottságokon alapult. A folyó nem volt szabályozva, a víz szabadon lephette el a hatalmas árterületet, a lefolyás lassú volt, mérsékelt volt a víz szintjének esökkenése és emelkedése, az ár sokáig időzött a medren kívül, a vízzel elárasztott mező bőséges táplálékot nyújtott a halaknak s egyben alkalmas ívóhelyül is szolgált.

Az ár megszüntével, mivel a visszamaradó vizek össze voltak kötve az anyafolyóval, a kiöntésekben visszamaradó, illetve kikelő halivadékok visszajuthattak a mederbe.

A halbőség tehát nem magában a folyóban, hanem a kiöntésekben volt. Ez nagyon fontos a következők folyamán, mert éppen ezen a ponton történtek lényegbevágó változások.

A Tisza mellett hatalmas tavak maradtak, ezeket vivariumoknak nevezték. Többet ismerünk is ezek közül, sőt a Sulymos tó és a Lándor tó még a szabályozás előtti időkből is ismertek.

A dömösi prépostság 1138. évi alapító okleveléből tudjuk, hogy Szeged mellett volt egy Citei vagy Etei nevű halastó, mely tetszés szerint nyitható és zárható zsilippel is el volt látva.

A mai tápói réten szintén egy nagy Vártó nevű halastó létezett, melyet IV. Béla király adományozott Szegednek a Csupor család vártavával együtt.

Szeged város történetét megíró Reizner szerint a környéken nagy számmal voltak halastavak.

Az említett kedvező körülmények következtében jelentős volt a Tisza halbősége s természetesen nagy volt a halászok száma is. A feljegyzések szerint már Nagy Lajos idejében nem kevesebb, mint négyezer halász volt itt. Ezt az adatot tévesnek vélik, ami valószínű is, tény azonban az, hogy nagy volt a halászok száma, s jó ára volt a szegedi hálnak. (Herman O.: Magyar halászat I. p. 106.) Mátyás király neje Beatrix egy alkalommal 25 drb. besózott vizát 105 aranyért vett meg. A besózott közönségesebb hal hordója 15—16 arany volt.

A Tisza rendkívüli halbőségét említi meg Bertrandon de la Broquiere francia utazó, aki a tizenötödik századból származó emlékirataiban azt írja, hogy seholsem látott oly hatalmas halakat, mint Szegeden.

A halászat fejlődéséhez meg volt tehát a lehetőség.

Az ősmagyarok és utódaik szívesen halásztak, így a fejlődés is biztosítva volt. A kereszténység felvétele s annak a táplálkozásra vonatkozó rendeletei csak lendületesebbé tették e fejlődést. A halászat

ekkor kíméletes és észszerű volt. Nem a hal pusztítására törekedtek. Amikor az egyház bőjti rendelettel a haltáplálék felé terelte a figyelmet, ugyanakkor a halállomány kímélésére és fejlesztésére is törekedett. Sajnos ebből az időből, s egyáltalán a szegedi halászat múltjából nem áll sok adat rendelkezésünkre.

A halászat fejlődését előmozdító — már ismertetett — két tényező után külön kell megemlékezni a török hódoltságról, mint negatív faktorról. A törökök elősegítették a halászatot — amennyiben nagy mennyiségben fogyasztották —, de ez a halászat kíméletlen pusztításban nyilvánult meg. Itt a különbség a kereszténység és a török hatás között. Az előbbi mértékletes, okos halászatot tanított, meghagyva halászaink eddigi halászási módjait, az utóbbi azonban csak pusztította a halat, nem gondoskodott annak megmaradásáról. A Tisza halállománya az irányítás nélküli kíméletlen halászás következtében erősen megcsökkent, de a török még mindig elég hasznos húzót belőle. Az átvonuló török hadsereg élelmezése is nagy gondot okozott a városnak, de a pasa állandóan újabb élelmet követelt. A halak beszállására felhalmozott sómennyiséget is el akarta vinni, s csak nagy könyörgésre hagyta meg.

A török alóli felszabadulás némileg megállította a halászat súlyyodó irányzatát. A Tisza halbősége kezdett ismét jelentőssé válni, s erre a tényre már-már a külföld is kezdett felfigyelni. Az elmúlt édenkertinek mondható halbőség azonban már sohasem tér vissza.

A XVI. század halászatáról Takáts Sándor piarista történész szolgált adatokat „Emlékezzünk eleinkről” c. munkájában.

A szegedi halászok ekkor nagyon híres és gyakorlottkezü mesterek voltak. Mivel a hódítók alatt sokat szenvedtek úgy az uralkodó elemektől, mint a kóbor katonáktól s a beözönlő délszláv elemektől, nagyrészt elköltöztek eredeti települési helyeikről s a Tisza felső folyása mellett és a mellékfolyók mentén keresték meg életlehetőségeiket. A szegedi — vagy mint akkor nevezték őket — gyalmos halászok nagyon gyakorlottak voltak. „Ők tudták legjobban — írja Takáts Sándor — merre van a vizának derék járása, hol vannak az öreg hal (nagy hal) fogására legalkalmasabb tanyahelyek... Ők érték legjobban nemcsak a gyalomnak, de a kecsgehálónak, a koca-, v. bonahálónak (bonéhálónak), a kétköz hálónak, a pirityehálónak stb. használatát. Mesteri módon tudták a tiszai gyalommal a harsákat kopogtatni.”

Mindez azt igazolja, hogy a szegediek, vagy mint akkor mondták a nagy-mezőszegediek híres halászok voltak, aminek alapja természetesen a Tisza nagy halgazdagsága volt.

Súlyos teherként nehezedett a városra az a tény, hogy két helyre kellett adót fizetni s azonkívül a pozsonyi kamarának is évenként

ajándékot kellett küldeni. Az ajándékra vonatkozólag az 1653—57—59—80—85 esztendőkből vannak adataink.

Egyébként nem ez volt a szegedi halászok első megadóztatása. Már Zsigmond király 1397-ben a folyóban fogott halaknak egy harmadát, a mocsarakban fogottakénak pedig felét foglalta le a királyi kamarának, pedig akkor Szegeden nem voltak valami rózsásak a viszonyok. Reizner így írja le: a kamara ugyanis „a szegediek nyomorúságos viszonyairól, fizetésképtelenségükről ezuttal alaposan meggyőződött“, megelégedett a haladóival „mint ami a Tiszában úgylis bősséggel szokott lenni.“ (Szeged tört. I; p. 148.)

A kamara sokszor panaszkodott, hogy a küldött hal nagyon silány minőségű volt. Később már a „szállítmány minden kifogás nélkülnek találtatott.“ Az adótartozást a város a későbbiek során is hűséggel beszolgáltatta.

A második megadóztatás 1615-ben következett be, ekkor 100 drb. közönséges halat, 40 drb. pontyot s ezen felül öt pár karmazsin csizmát kellett beszolgáltatniok. Ez a kötelezettség 1685-ig fennállott.

1653-ban „Mezőszeged 200 fogast, 15 posárt, néhány öreg (nagy) halat, három közposárt s öt pár csizmát küldött a kamarának. A szegedi bíró botja alá tartozó Martonosiak 120 fogast, 50 köcsögét, 20 posárt és harcsát, 2 tokot és 5 pár csizmát, a tápéiak pedig 80 fogast, 10 posárt és 5 pár csizmát küldöttek. E hármassal ajándékhoz a mezőszegedi bíró e sorokat írta: Szokásunk szerint fölküldtük nagyságtoknak és uraságtoknak ő felsége pozsonyi kamarájára nézendő ajándékainkat t. i. halakat, s az öt pár csizmákat, kit nagyságtoknak méltóztassék kegyesen bevenni.“ (Takáts: Emlékezzünk eleinkről.)

A XVIII. századot már a termőföld gyarapításának irányzata jellemzi, természetesen a tavaknak és mocsaraknak rovására. Megkezdődtek a lecsapolási munkálatok s ennek nyomán a szegedi táj jellegzetességei a pákászok és halászó szilaj pásztorok is eltűntek.

Ettől az időtől kezdve halbőséget már csak egy-egy nagyobb áradás hozott. Ilyen volt az 1704-es esztendő, amikor Rákóczi vívta Szeged várát, feljegyezték, hogy annyi volt a hal a Tiszában, hogy alig lehetett vizet méríteni úgy, hogy ne fogott volna egyúttal halat is az ember.

Amikor a város a javadalmaikat visszakapta, a halászatot a város bérbeadta, vagy pedig feles használatba engedte át. „Így 1724 évi május 26.-án a bérbeadott sövényházi tó egy harmadrészének halászatát Csákány Gergely, Sántha Mátyás és többi társai... haszonbérelték. A következő évi május 11.-én Huszta Pál, Rontó Mihály és társai a Ballagi-tó halászatát kapták meg. Ugyaníly módon nyerték el 1731. évi jún. 9.-én Barát Imre és társai a Muratorok halászatát“. (Reizner: Szeged tör. II. 478.)

A halat a szegedi tanyákon dolgozták fel. Hasították, sózták, fel-

fűzték, szárították, bálákba kötötték vagy gyékénybe csomagolták, úgy, hogy a szegedi hal évekig elállott. Sok külföldi kereskedő fordult meg akkor Szegeden s nagy bevásárlásokat tettek hal- és halzsír-ból. A kivétel főleg dél felé és Oláhországba irányult. „Leírhatatlan a jólét és a gazdagság, mely ez időben a Tiszából és a halászatból származott. Még a negyvenes években is 5—6 ezer mázsa eleven halat árultak a szegedi piacon, kétszer annyi száraz hal került vidékre s 4—5 száz akó halzsírt olvasztottak ki.” (Reizner: I. m. II. 479.)

A hal ára a nagy hőségnek megfelelően nagyon alacsony volt. 1—4 krajcár a közönséges halé s csak a legfinomabbaké volt 9—10 krajcár. (Vas. Ujs. 1869 márc. 21. p. 160.)

A nagy halgazdagság természetszerűleg a vízbőségnek volt köszönhető. Kováts István szegedi építőmester nagyszüleitől hallotta és jegyezte fel önéletrajzában, hogy a Tisza balpartján mindig kiemelkedett a víz s nagy területeket öntött el Csongrádtól egészen a Tisza torkolatáig.

A XIX. század halászatáról már több feljegyzést találunk. Itt már tiszta képet tudunk magunknak alkotni a halászatról. 1834-től már hiteltel feljegyzések vannak a Tisza vízállásáról s a Répássy Miklós által ismertetett Danicska József fele feljegyzések (Répássy M.: Édesvízi halászat és halgazdaság) már teljesen tiszta kép megalkotásához vezetnek.

Ebben a században is mint mindenkor a vízbőség határozta meg a halmennyiséget s így a halászat kifizetődésének mértéke lett. Már akkor közszájon forgott a most is sokat emlegetett mondás: „Sok víz sok hal, kevés víz kevés hal.” Akkor még teljes mértékben igaz volt e mondás, mint látni fogjuk, ma már ez sem fedi teljes mértékben az igazságot.

A XIX. század első két évtizede, különösen az 1816—1820-as nagy árvízű esztendő, bő halmennyiséggel szolgált.

1831-ben kezdődött a több éven át tartó nagy szárazság, melyről Danicska József a következőket jegyezte fel: a „halastavak sorban kiszáradtak, a halasmedencékben barmok legeltek. Olyan szegénység ütött tanyát a halászok között, hogy nagyrésze megvált mesterségétől s földművelésre adták magukat, csikósoknak, bojtároknak, béreseknek stb. állottak be. A halászok csónakjai, bárkái a folyó partján száradtak szét, tüzelőanyagul használták fel azokat, vagy sertésólakat készíttettek belőlük.” Megrendítő e szemléletes leírás, mely a halászatból és halászatért élő tiszamelléki magyarok szomorú helyzetét érzékelteti.

A nagy szárazság 1843-ig tartott.

A következő évben megjött a víz. Benkő István, — ez év tavaszán elhunyt egyik legöregebb szegedi halásznunk — még apjától hallott az árvízről s azt mondja szörnyű volt. Herrich Károly „A Tisza szabályozás és a szegedi válság” c. munkájában azt írja, hogy az alföld síkja

az 1840-es években „egy szokatlan nedves évtized alatt tűrhetetlen víznyomor áldozata lett.“

Alapjában ez az árvíz nem is volt olyan nagy, mint inkább szokatlan és váratlan, hiszen előtte csaknem tíz évig állandóan alacsony volt a vízállás. Ezért jellemezték az akkori szegedi halászok rettenteknek.

Tény, hogy az 1844—45—46-os évek áradást hoztak. A víz magassága elérte a 700 centimétert s kora tavasztól júniusig, illetve 1845-ben júliusig kinnt volt az ártereken. Herrich Károly adatai szerint az egész évben 20—22 láb magasságban tartotta magát a víz.

A már idézett szentesi halászmester feljegyzéseiben a következőket írta: „Ha a kereskedő egy-két forintért megvett két mázsa halat, a harmadikat ráadásul kapta.“ (Répássy: Édesvízi halászat és halgazdaság 31. old.) Nem is csodálkozhatunk ezen, hiszen közel tíz esztendeje nem volt áradás a Tiszán, a föld pihent volt, bő táplálékot nyújtott, a víz elég későn érkezett s a meleg nyári napokon alacsony vízmagasság mellett kinnt volt a mederből, így a halak jól éltek, alkalmas helyen ívhattak. A Tisza az általa okozott „tűrhetetlen víznyomorért“ egy hálövetéskor tíz kocsirakomány hallal fizetett.

A három víz- és halbő esztendőt, három száraz év követte. A szegedi halász még így is megtudott élni, mert a halállomány még mindig elsősége volt a medrébe visszaszorult folyóban.

A szentesi feljegyzés így nyilatkozik: „a halászat még meghozta a maga gyümölcsét, hal volt még elég bőven s nem volt okuk a halászoknak panaszsra.“ (I. m. 319. old.)

Ez az állapot nem lehetett tartós. Az áradások ismételt elmaradása szükségszerűen a halállomány csökkenését eredményezte s „a halászok alig egy tizedrésze foglalkozott már régi kedvencz mesterségével“, sőt „sok területnek már bérlője sem akadt.“ (I. m. 319.)

Az 1860-as év hirtelen árvizet jelentett, s a halbőség ismét kísérője volt. Ez az árvíz rövid volt, a Tisza nem termelhetett ennyi halat, lehetetlen volt ugyanis, hogy olyan rövid idő alatt kifejlődjenek, így a fellépő nagy halgazdagságot azzal kell magyarázni, hogy az Aldunából jöttek fel a táplálékban gazdag tiszai területre. Nem volt ez ritka jelenség s az ezidei szegedi halászatban is érezhető volt a víz alacsony állása miatt a dunai halak elmaradása.

Az 1860-as évek újra erős megpróbáltatás elé állították a halászatot. Mint láttuk 1860-ban ugyan bőven volt hal, a következő években azonban elmaradt az árvíz, a halállomány ismét lepadt s a halászat egyszerre nem volt kifizetődő mesterség. Alig fogtak a szegedi halászok naponta 15—20 font halat két hálóval. Ez bizony nagyon kevés volt, különösen egybevetve a bőséges esztendőkkel. Hiába emelkedett a hal ára, a halászat mint mesterség már nem volt képes a család

fenntartását biztosítani. A halászok más foglalkozás után néztek ismét, hogy mindennapi kenyerüket megkeressék.

Ez a tengődés jellemzi a hatvanas éveket. Amikor jött egy kicsit több víz a Tiszán, az vagy elégtelen volt, mint 65-ben, vagy nagyon magas volt, mint 67-ben, ami végül a legkedvezőtlenebb volt, mindig nagyon rövid ideig tartott. A magas vízben a hal nem ívik szívesen. Az apadás nagyon gyors iramban történt, a víz szintje túl gyorsan süllyedt, így sehogyan sem volt alkalmas a halak szaporodására.

Az 1868-as esztendőről olvassuk, hogy a legcélmesebb halász is üres hálóval tér vissza arról a helyről, ahol valamikor játszi könnyedséggel annyi halat fogott, hogy akár disznókat hízlalhatott vele.

A következő év ismét száraz tavasszal kezdődött. A halak elvándoroltak a Tiszáról. A halarak emelkedtek. A hal 400—500 %-kal drágább volt, mint néhány évtizeddel ezelőtt, „amikor a Tisza táján annyi volt, hogy sok helyt állatok hízlalására használták, s most csak a tehetősebbek asztalára is csak ritkább ételként került fel. (Vas. Ujs. 1869. p. 160.)

A szegedi halászoknak kemény próbát kellett kiállaniuk. A fogási lehetőség már két évtizede állandóan romlott. Már nem is a megélhetés, hanem a bűvös erejű Tisza tartotta őket vissza.

A következő évtized kárpótolta a szegedi halászokat. Az első évek váltakozó halbősége után 1876-ban hatalmas árvízzel köszöntött be a tavasz. Az árvíz március elejétől júliusig tartott. Szeged—Csongrád között átszakította a gátat, s közel tízezer holdat borított el vízzel. A csany—percsorai gátszakadás 16.000 holdat, a mindszeri gátszakadás pedig 1594 holdat borított el vízzel. (Zsilinszki: Csongrád vm. tört. III. k. p. 475—76.)

Az áradás jöllehet kisebb mértékben, a következő két évben is megisméltódott. Igaz, hogy magas volt a vízállás, a halállomány tetemes megnövekedése azonban nem maradt el.

Következett az 1879-es esztendő. Jött a nagy áradás, amit a szegediek csak „nagy víz”-nek neveznek, mely csaknem az egész várost romba döntötte. Az árvíz Szeged környékén kerekén 85.000 holdat borított el, ami minden eddigit fölülmúlt. A hatalmas területi kiterjedés mellett eddig soha nem tapasztalt magasságot ért el, s bizony a mostani nagy pusztítás mellett eltörpült a következő nagy halbőség.

Szeged egyik legidősebb halászának elbeszélése szerint, hatalmas, kb. 200 méteres hálót készítettek s ezzel rekesztették el azt a helyet, ahol a Tisza átszakította a gátat. A halak visszavonulását így megakadályozták. Mint elmeséli, annyi volt a hal, hogy szák-kal merték, a lányok hasították, sózták, szárították s éppen úgy, mint régen bálákba rakva szállították külföldre, legnagyobbbrészt Romániába.

A nagy árvíznek természetes következménye volt a még néhány évig tartó rendkívüli halbőség. Erre már eddig is láttunk példát. Ben-

kő István bácsi úgy emlékezett vissza, hogy életében a legtöbb halat az árvízét követő esztendőkből fogták. Ekkora halbőségre nem emlékeztek szülei sem s Ő azóta sem látott annyi halat. Ez volt az utolsó halbőség a Tiszán. A közelmúltban elhunyt kishalász állítását a Szegedi Napló is igazolja, s a halállomány némi csökkenését, illetve annak érezhető fogyását 1883. évben jelöli meg. (Sz. N. 1908. szept. 23.)

1879-ben megindult a minden eddigit fölülmúló szabályozás. Ennek eredményeként Csongrád—Szeged között 169.500 kat. hold mentesült a víztől, amely természetesen a halak számára is elveszett. A szabályozás további eredménye az, hogy a víz a tavaszi áradások alkalmával gyorsan emelkedik, ennek megfelelően gyorsan is süllyed. Erős a lefolyása, a víz nagyon hideg, ami természetesen nem kedvez a halak szaporodásának.

Az ekkor lebonyolított szegedi kiállítás halászeszárdájának napi halfogyasztása 6—700 kilogramm volt, ami erősen meghaladta az itteni fogás mennyiségét, azért a halat távolabbról kellett beszerezni. 1899-ben arról olvasunk, hogy Szegeden megkezdtek ugyan a harsafogásokat, de nagyon sok a panasz a halászok között. A szegedi közönség nagyon igényes. Egyáltalán nem akarja észrevenni a helyzet változását, csak élő halat kíván venni, viszont a halfogás kicsi, s alacsony a vízállás már több mint három éve. A vidékről kevés halat hoznak, így bizony a hal ára nagyon emelkedett.

A következő év változatlanul szegény. A Tiszában csak az északi vidékeken vannak sikeres fogások „a Tisza alsó felén a halászat eredménytelensége miatt a panaszok állandósulnak.” (Halászat 1900 nov. 1 p. 32.)

A Tisza halászata érthetően állandó csökkenést mutat. Volt még néhány esztendő, amikor javult ez az állapot, de a szabályozás okozta hiány már nem javulhatott természetes úton.

Az illetékesekben mindinkább meggyőződéssé érelődött az a gondolat, hogy a halállomány így fenn nem tartható, gondoskodni kell okszerű halászatról és a hal intézményes védelméről. Eredményként jelent meg a halászati törvény 1888-ban, mely egy évvel később lépett életbe.

A törvény létrejöttét nemcsak a tiszai állapotok sürgették, kétségtelen azonban, hogy itt volt a legégetőbb a kérdés, itt volt legjobban szükség a halászat megreformálására.

A folyó medre a parti birtokosoké volt. A halászat joga viszont a mederhez kapcsolódott. Mindkét parton több tulajdonos osztozott, sőt a folyó két partján is más és más tulajdonban voltak a földek. A halászati jog így nagyon megosztott. E tény kettős eredménnyel járt. Negatív eredménye volt a parti földtulajdonosok versengése, ami tulajdonságos kiaknázásra vezetett, a másik, a pozitív értékű, a közösségi tudat felébredése, az érdekközösség felismerése s belátása annak, hogy

egy társulat keretén belül mindenegyes halász jobban és értékesebben tudja érvényesíteni jogait. A halak ugyanis nem élnek helyhez kötötten. Más a búvóhelyük, ismét más helyen ívnak, másutt táplálkoznak, így a partrészek birtokosai csak részben és egyes időközökben halászhattak eredményesen.

A meghozott törvény helyttadott a társulatok megalakulásának, sőt elő is segítette azt. Meghatározta, hogy mekkora partrészletet kell bírnia annak, aki önállóan akar halászni. Ez volt az ú. n. minimum. Akinek kisebb partrészlete volt, annak társulatba kellett lépnie. Mivel egy partbirtokos sem rendelkezett a minimummal, szükségszerűen társulniok kellett. Így alakultak meg a halászati társulatok a Tiszán, ami a halászatnak is újabb szakaszát jelenti.

A csongrád—szegedi tiszai halászati társaság a gyula—csongrádi szakaszon 1898-ban alakult meg. A bérleti időt a törvény hat évben szabta meg, mivel a hal kb. hat év alatt fejlődik s nő meg kellő nagyságúra. Ezzel a társaságokat az eredményes s még az általuk is kihasználható telepítésre és ivadékevelésre, behelyezésre akarta sarkalni.

Általános tilalmi időt is szabott meg a törvény, mely egyes helyekre és időre vonatkozott. Ezzel viszont az ívás zavartalanságát és az ivadék szabad fejlődését iparkodott biztosítani.

„A csongrád—szegedi halászati társulat — írja Répássy a Halászatban — az érdemleges munkában legelől járt. 1898-ban megalakulván, 1903 július 1-vel túlesett az átmeneti állapoton s a 4800 kat. holdat kitevő vízterületét három szakaszon értékesíti.” (1903. évf. 14. sz.)

A földművelésügyi minisztérium segítségére volt az illetékeseknek, s díjmentesen fogasszülő ikrát bocsájtott rendelkezésükre s 1200 K. készpénzt, melyet az ivadék kihalászására, s az örök fizetésére kívánt fordítani. (Vízügyi és hajózási közl. 1903. 53. sz. p. 420.)

A halászat javításával kapcsolatban felmerült a kubikgödrök kérdése is. A töltések és gátak építéséhez ugyanis a föld és agyagmenynyiséget az árterületről szereztek be, s a töltések elkészítése után ezek változatlanul ottmaradtak. Tavaszi áradáskor telítette ezeket a víz, a halak ivtak benne, de a folyóba már nem tudtak visszajutni, mert nem voltak összekötve az anyamederrel. A nagyobb halakat lehalászták, a kikelt fiatalok és a rengeteg ikra millió számra pusztult el. A „Mindszent” c. hetilap IV. évf. 36. számában olvashatjuk, hogy az 1888—89. évben a főszolgabíró a kubikgödrökben büzhödt halakat ásott el.

A földművelésügyi miniszter ezeken az állapotokon akart segíteni 1890-ben megjelent rendeletével, melyben a kubikgödröknek az anyamederrel való összekötését sürgeti és követeli.

A felhívásnak nem volt eredménye. 1893-ban ismét rengeteg hal pusztult el. Nemesak hogy nem tettek eleget a kívánságnak hanem

még el is rekesztették a már meglévő összekötő mélyedéseket, hogy a halak véletlenül se juthassanak vissza a mederbe.

1896 februárjában újabb, az előbbinél határozottabb hangú rendelkezlet jelent meg. Most társulat alakult, mely a kubikgödröket nyilvántartotta, s a halászatot csak a halivadék áthelyezés útján való megmentés céljából engedélyezte. Jelentést kért a gödrök állapotáról s arról, vajjon össze vannak-e kötve a folyóval vagy sem. Az eredmény az lett, hogy a társulatok átengedték a kubikgödrök halászatát, de a csatorna elkészítésének terhéért is távol akarták tartani maguktól.

A csongrád–szegedi halászati társulat „évi költségvetéseiben rendszeres tételként szerepel az örök jutalmazása s a kiöntésekbe és kubikgödrökbe rekedt ivadék kihalászása.” (Halászat 1905 évf. 14. sz.)

Az ily módon megmentett ivadék mennyisége évről-évre nőtt. 1901-ben 16 métermázsá volt. 1902-ben — igaz, hogy kedvező volt az ívás — már 68 métermázsát helyeztek át az anyafolyóba.

A kubikgödrökkel kapcsolatban felmerült a Tisza holtágainak kérdése is. Nyilvánvaló volt, hogy a Tisza a szabályozás után nem alkalmas a halak ívására, így a figyelem a holtágak felé terelődött. A szabályozás következtében egyes mederdarabok lekapcsolódtak, de a hullámtér területére estek. Ezeknek a holtágaknak a kihasználására gondoltak először. Ezeket zsilippel ellátott csatornával szándékoztak összekötni az anyafolyóval, hogy a vizet bármikor le lehessen engedni. Ez szükséges volt, hogy téli időre a medret vízteleníteni tudják, hogy tavaszra ismételten jó és bőséges táplálékot nyújtson a halaknak. A földművelésügyi minisztérium ez alkalommal sem mulasztotta el, hogy erre az illetékesek figyelmét felhívja.

Mint látjuk, a tiszai halászat történetében lényeges változások történtek. A változást az élettér megváltozása megkisebbedése okozta. Századunk halászata tehát ismét új fejezetét jelenti a szegedi halászatnak.

Ami a szegedi tiszaaág halfajait illeti, a különböző időben élő és író szakemberek különböző módon ítélik meg.

Egyik legrégebbi leírásunk Reisingertől származik. Munkájának címe „Specimen ichthyologiae sistens pisces aquarum dulcium Hungariae.” A könyv Budán jelent meg 1850-ban. A szerző, minthogy a könyv címe is mutatja, a magyarországi édesvízi halak leírását tartalmazza. A halakat több szempontból tárgyalja. Mivel az egyes előfordulásokat is jelzi, mi is felhasználhatjuk. A könyv — mint látszik — nem teljes értékű. Több olyan adat is belekerült, melyekről a szerző nem győződhetett meg teljes biztonsággal. Ez oldaláról a könyvet külön tanulmányozás tárgyává kell tenni. Mindenesetre sok érdekes adatot tartalmaz s mint egyik legrégebbi ilyen tárgyú könyvünk, a kellő figyelmet megérdemli.

A szerző érezte, hogy nem tudott olyan tökéletes munkát végezni,

mint szeretett volna, azért a bevezetésben így ír: „Quam difficiles sint piscium descriptiones optime norunt ii, qui eos pararunt.“ Hivatkozik a sok különbözőségre, mely a színben és alkatban megnyilvánul, amely egyes helyekkel kapcsolatosan ugyanannál a fajtánál is változó. Kéréssel fordul az olvasóhoz. „quos (piscēs) si invenires lector benevole, fac Te Musarum nomine oro! ut in spiritu vini asservati“ etc. tehát ha valaki találna olyan fajt, melyet az ő könyve nem tartalmaz, azt az illető küldje be az egyetem természettudományi múzeumának „in spiritu vini“, hogy ott alkalmas időben, hozzáértő egyének leírassák.

Reisinger nem adja a magyarországi édesvízi halak pontos előfordulási helyeit.

Csaknem minden egyes fajnál szerepel mint előfordulási hely a Duna. Megtalálni még a Tiszát, Drávát, Vágot és Poprádot, a többi folyót általános jelzővel illeti. A tavak közül a Balaton szerepel. Mivel a tiszai előfordulások is meg vannak említve, feltételezhetjük, hogy az akkori ismereteket tartalmazza. Az általános megjegyzéseiből még több faj előfordulására lehet következtetni. Ezeket, talán mivel kisebb arányszámban fordultak elő, nem tartotta szükségesnek külön kiemelni, hanem általánosan így írja: „aliisque dulcibus Hungariae aquis.“

Időrendben a következő fontosabb felsorolás Kriesch Jánostól származik, 1868-ból. ezt követi Herman Ottó-é, 1887-ből. Az előző „Halaink és haltenyésztésünk“ c. pályamunkában, a második „A magyar halászat“ c. munkában jelent meg. Herman Ottó említett munkájában a Szeged melléki előfordulásokat írja le. A legutolsó Kolosváry Gábortól ered, aki a „Tiszavölgyi halászat és település“ c. munkájában szintén leírja a tiszai halakat, ez azonban nagyban meg-egyezik az előzővel. Az újabban előforduló, vagy megjelenő halfajok külön leírásokban szerepelnek, melyek nagyrészt a „Halászat“-ban jelentek meg. A naphalnak, az arany naphalnak a leírása azonban még hiányzik a leírások közül.

Az első, — Reisinger — szerint — mivel ezeket külön is említi — különösen tizenkét halfaj volt a Tiszában honos. Ezek: menyhal (*Lota lota* L.); kő süllő (*Leuciperca volgensis* Pall.); fogas süllő (*Leuciperca sandra* Cuv.); magyar bucó (Aspró zingel L.); selymes durbins (*Accrina schraetzer* L.); leső harca (*Silurus glanis* L.); fejes domolykó (*Squalius cephalus* L.); dévér keszeg (*Abramis brama* L.); vörösszemű kancér (*Scardinius erythrophthalmus* L.); közönséges tok (*Acipenser ruthenus* L.); sörög ték (*Acip. stellatus* Pall.) s megemlíti még a folyóvízi orsóhalat is. Még más ezután leírandó 16 fajról tétellezhetjük fel Reisinger leírása szerint, hogy akkor — legalább is szerinte — előfordultak a Tiszában, így összesen mintegy huszonnyolc fajt kapunk.

Kriesch János huszonhatot említ. Ezek kimondottan tiszai előfor-

dulások, leszámítva azokat is, melyek csak a felső szakaszon élnek.

Herman Ottó harmincnégy fajt említ. Ez különösen értékes leírás, ismerve a szerző munkásságát s mint említettem, kimondottan a szegedi tiszáág halainak leírását tartalmazza.

Kolosváry könyve két fajjal többet sorol fel, így itt harminchat faj leírását találjuk.

A négyféle leírásból mostmár azok a fajok, melyek mind a négy helyen szerepelnek a következők: csapó sügér (*Perca fluviatilis* L.): fogas süllő (*Leucoperca sandra* Cuv.); kő süllő (*Leucoperca volgensis* Pall.); magyar lucó (*Aspro zingel* L.); menyhal (*Lota lota* L.): tő pontyt (*Cyprinus carpio* L.); széles kárász (*Carassius carassius* Nilss.); rózsás márna (*Barbus fluviatilis* Ag.); dévér keszeg (*Abramis brama* L.); ragadozó ön (*Aspirus rapax* Ag.); pirosszemű kelte (*Scardinius erythrophthalmus* L.); vörösszárnýú kőcér (*Leuciscus rutilus* L.); fejcs domolykó (*Squalius cephalus* L.); esuka (*Esox lucius* L.); leső harsa (*Silurus glanis* L.); kecsge tok (*Acipenser ruthenus* L.); sőreg tok (*Acipenser stellatus* Pall.); összesen tehát 17 halfaj.

Az alábbi táblázat tartalmazza azokat a halfajokat, melyek csupán egy, vagy egyes szerzőknél szerepelnek. (Lásd: 297. o.)

A táblázatban szerepel 16 halfaj. Herman és az ő nyomán Kolosváry is silány keszeg néven vesznek fel egy fajt, aminek mibenléte bizonytalan.

Egyik leírásban sem találni az angolnát (*Anquilla vulgaris* L.), a törpeharsát (*Amiurus nebulosus* Raf.), a naphalat (*Eupomotis gibbosus* L.), az arany naphalat (*Eupomotis aureus* Walb.), a tükrőspontyot (*Cyprinus rex cyprinorum*). Mint említettem ezek külön-külön, főleg a Halászat c. szaklapban rövidebb leírásokban már szerepelnek, kivéve a naphalat és az arany naphalat, melyeknek leírásuk a szegedi tiszáágból még hiányzik.

A mondottak alapján a szegedi tiszáágban mintegy harminckilenc halfaj fordulhat elő. Unger Emil dr. szerint (Magyarország halai és halászata 1941) nálunk mintegy hatvanhét faj tekinthető honosnak, illetve meghonosodottnak. Nagy-Magyarország halfaunája viszont Hankó Béla dr. szerint (Magyarország halainak eredete és elterjedése 1951) mintegy hetvenhat fajból tevődik össze. Ezek szerint tehát Csonkamagyarország halfaunájának ötvennyolc. Nagy-Magyarországnak pedig ötvenegy százaléka található meg a szegedi tiszáágban.

A Tisza halászatával foglalkozó régi írások között csak elvétve találtunk utalást valamely faj kisebb vagy nagyobb elterjedésére. A leírások inkább a nagy halbőséget, vagy az esetleges inséget emlegetik.

Az egyes fajoknak a mennyiségi előfordulása a szabályozás óta hatványozott mértékben a vízbőség függvénye. A sok víz és sok hal

összefüggéséről szóló közmondás ma is érvényes, jóllehet sok feltétel módosítólag hat az eredményre. Az, hogy az egyes években mely faj szerepel kisebb vagy nagyobb mennyiségben, az attól függ, volt-e árvíz, ha igen, mikor és mennyi ideig tartott, tehát, hogy melyik halfaj ívásának kedvezett. Lényeges most ez a körülmény, mert a szabályozás óta a víz rohamosan emelkedik, hirtelen éri el évi csúcsmagasságát, gyorsan esökken a szintje, s eléggé hideg éppen a gyorsaság következtében, amennyiben nincs ideje az alföldön felmelegedni. Eme körülmények kedvező alakulásából és szerencsés együttműködéséből adódik ki tehát egy-egy halfajnak időközönkénti elterjedése.

Reisinger	Kriesch	Herman	Kolosváry
---	német bucó Aspro str. Cuv.	német bucó Aspro str. Cuv.	német bucó Aspro str. Cuv.
---	vágó durbines Acer cern. L.	vágó durbines Acer cern. L.	vágó durbines Acer cern. L.
selymes durb. Acer. schr. L.	---	selymes durb. Acer. schr. L.	selymes durb. Acer. schr. L.
nyálkás compó Tinca vulg. Cuv.	---	nyálkás compó Tinca vulg. Cuv.	nyálkás compó Tinca vulg. Cuv.
---	---	fenékj. küllő Gob. fluv. Cuv.	fenékj. küllő Gob. fluv. Cuv.
---	---	lapos keszeg Abr. ball. L.	lapos keszeg Abr. ball. L.
---	---	bagoly keszeg Abr. sapa Pall.	bagoly keszeg Abr. sapa Pall.
---	garda Pel. cult. L.	garda Pel. cult. L.	garda Pel. cult. L.
---	---	szélh. küsz. Alb. luc. Heck.	szélh. küsz. Alb. luc. Heck.
---	---	---	leánykancér Leuc. vir. Heck.
véssettajkú pad. Chondr. nas. L.	---	véssettajkú pad. Chondr. nas. L.	véssettajkú pad. Chondr. nas. L.
---	---	régi csík Misg. foss. L.	régi csík Misg. foss. L.
---	---	seb. pisztráng Trutta far. L.	seb. pisztráng Trutta far. L.
---	---	szín tok Acip. gl. Heck.	szín tok Acip. gl. Heck.
---	---	faj tok Acip. sch. Güld.	faj tok Acip. sch. Güld.
---	---	vágó tok Ac. güld. Brandt.	vágó tok Ac. güld. Brandt.

Angolna (*Anquilla vulgaris* L.) nem gyakori a szegedi tiszában. Lévay Béla írja a Szegedi Napló-ban, hogy: „Néhány... angolnát is kapunk minden évben alulról.” 1908-ból négy előfordulást említ, de — mint írja — az előző évben több volt. Az egyik példányt látta is, ez egy méter hosszú volt. (Sz. N. 1908. szept. 25.)

A szegedi halászok több angolna fogásról tudnak. 1911-ben fogtak egy 93 centimétereset, továbbá Benkő István kishalász 1918-ban egy aránylag kicsiny, csupán ötven centimétereset. Sikeres fogást említenek 1934—40 és 42-ből. Az elmúlt évben négyet fogtak Szeged mellett. Mint a halászok mondják, néha tíz éven át is szünetel az angolna fogás, s egyszerre csak ismételtelen megjelennek. Minden halász tudja, hogy a Dunából jönnek fel. Más kérdés azután az, hogy oda honnan kerültek. A Fekete-tenger nem alkalmas hely az angolnák ívására, így feltehető, hogy mivel folyóban nem ívik, évek óta csak azokat a példányokat fogják ki a dunai és a tiszai halászok, melyeket még 1881—87. években helyeztek a Dunába Németországban és nálunk. Ezzel a véleménnyel szemben áll az az irodalmi adat, hogy már a XVII. században is fogtak több alkalommal a Dunában angolnát.

Az amerikai eredetű naphal (*Eupomotis gibbosus* L.) és az arany-naphal (*Eup. aureus* Walb.) már nagymértékben elterjedt édesvízeinkben, s a szegedi tiszában is megjelent. A halászok még kevéssé ismerik, de a gyakorlottabbak már több fogást említenek. A legrégebbi adat, melyet ez irányban tőlük kaptam, 1939-ről szól.

A fogas (*Leucoperca sandra* Cu.) és kő süllő (*Leuc. volgensis* Pall.) közismert. A szegedi kishalászok mágnáshalnak nevezik. F. I. kishalász elbeszélése szerint 1943-ban nagy számban fogtak. A legszebb példányt hatkilósna mondja. Ez év januárjában enyhe időjárás mellett nem fognak nagy szomorúan mondják, „csak szeretnénk.” A Maros torkolata alatt az idén sikerült már egy háromkilósat kiemelni. Az átlagos súlyt 1—1.5 kilogrammban jelölik meg.

A vágó és selymes durbincs. (*Acerina cernua* L. és *Ac. Schraetzer* L.) szintén közismert. A halászok nagy mennyiségben fogják, értékesíteni azonban alig lehet. Tisztítása igen nehéz, azonkívül nyálkás, pedig húsa ízletes. B. I. legöregebb tiszai halász mondotta, hogy mióta az esztét bírja, mindig sok volt ebből a tetemes kárt okozó apró halból. 1943 tavaszán különösen sok került a hálába.

A ponty (*Cyprinus carpio* L.) az egyik legértékesebb halunk. Sajnos a mennyisége csak egyes években kielégítő. A legutóbbi évek közül szívesen emlegetik az 1941—42-es esztendőket. Természetes, hogy az ezen éveket megelőző árvizek nyomában nagyobb mennyiségben jelentek meg a pontyok is. 1941-ben néha nyolcvan kiló is akadt a varsában.

A ponty a Dunából is fel szokott úszni, de ez ritka jelenség. Ezt

bizonyítja Lévy Bélának már idézett cikke, melyben írja, hogy ő is csupán egyalkalomra emlékszik vissza, ami 1897—98-ban lehetett.

A tükrősponty (*Cyprinus rex cyprinorum*) nem állandó lakója a Tiszának, vagy a halastavakból kerül bele a csatornákon keresztül, vagy magát az ikrát szállítják a madarak testükhöz tapadva a Tiszába, s ott kikel.

A széles kárász (*Carassius carassius* Nilss.) szintén közismert hal, de nem nagy mennyiségben fogják. A múltévi nagy bőséget a kishalászok azzal magyarázzák, hogy a Ferenc-csatorna vizét felfrissítették a Tiszából, s onnan úsztak fel nagy mennyiségben.

A nyálkás compó (*Tinca* vulg. Cuv.) inkább a vidékről kerül fel a szegedi piacra. Főleg a kiöntésekből és környékbeli tavakból halásznak, márna (*Barbus fluviatilis* Ag.) azonban a Tiszában is szép számmal van.

A kárász féleségek mind ismertek, s a legkülönbözőbb népi elnevezésekkel illetik.

Réti csík (*Misgurnus fossilis* L.) előfordul a Tiszában, de ezt is inkább más helyen fogják, csaléteknek használják.

A csuka (*Esox lucius* L.) a nagy vizekkel együtt jelenik meg s különösen akkor van nagy csuka járás, ha a környék vizeket összekötik a Tiszával. Sokat fogtak 1941-ben.

A haresa, vagy leső haresa (*Silurus glanis* L.) a ponty mellett egyik legértékesebb halunk. Valamikor a Tisza nevezetes volt nagy haresáiról, ma már ritkák a nagy fogások. A húszas években meg szép példányok kerültek a hálcba. B. I. kishalász szerint a negyvenkilós nem volt ritkaság, viszont fogtak nap mint nap 55—54 kilósakat is. A legutóbbi nagyárvízű esztendőben ismételten sikeresebbek voltak a fogások. Egyik halnagykereskedőnk szerint akkor több 80—100 kilós haresát is fogtak. Egybehangzóan eredményesnek mondják az 1942-es esztendőt, mely sok, s jellemzően egyívású haresát adott. A jelenlegi átlagos haresasúly 10—15 kiló. Ez évben aránylag kicsinyeket fogtak. B. I. kishalász csupán 2—3 kilósakat, de voltak olyanok is, akik 10—20 kilósakat találtak.

Külön kell megemlékezni az utóbbi évek haresa óriásairól. 1929—30 telén, az Újszegedre átvezető vasúti hídtól mintegy két kilométerre a Boszorkánysziget közelében fogtak egy 105 kilósat, s ugyanakkor a tiszauji vasúti hídnál egy 111 kilósat. Ezt a két óriásharesát Gelei József, akkor szegedi egyetemi tanár írta le. „A szegedi óriás haresák” címen. (Szeged 1930.) Ennek a két haresának a keponyája a szegedi M. Kir. Herthy Miklós Tud. Egyetem általános állattani és biológiai intézetében ma is látható.

Az elmúlt évben ugyancsak a Boszorkányszigetnél fogtak egy 103 kilósat, s vele egyidőben Magyarakanizsánál egy 60 kilós haresát. 1944, tehát ez év február utolsó hetében a Marostorokban fogtak egy

91 kilós óriásharesát, s a Marosban a 2-es számú kilométerkőnél egy 80 kilósat. Ez év első hónapjaiban néhány alkalommal sikerült fogni 25—30 kilós, már szép, s ritka haresát is.

A törpeharcsa (*Amiurus nebulosus* Raf.) a halászok közel egybehangzó véleménye szerint csupán öt-hat éve jelent meg a szegedi tiszában. Addig ismeretlen volt. Egyik kishalászunk egy alkalommal egy varsában, — melyet tutaj alá helyezett — reggel 120 darabot talált. Ez az adat jellemző elterjedettségére. Általában alig értékesíthető halféleség, jöllehet a húsa ízletes. Rabló életmódú kártékony hal, mely csupán 10—20 centiméter nagyra nő.

A sebes pisztráng (*Trutta fario* L.) ritka vendég Szegeden. Kolosváry is említi, hogy Szegedig is letéved a Tiszán néha-néha egy. A kishalászok közül többen nem ismerik, mások viszont több fogást említenek. F. I. kishalász azt mondja, hogy 1943 tavaszán a zubogónál egy varsában négyet talált. A pisztráng általában csak akkor jut le Szegedig, ha az év elején, februárban, jéghideg víz esetén nagy a víz, állás. A két feltétel tehát szükséges. Ilyen esetekben is csupán néhány akad.

A tokféleségek ritkán jelennek meg. Igen értékes halféleség. Léva Béla írja, hogy minden évben kapunk egy-két tokot alulról. A Szegedi Napló már idézett számában az 1908-as esztendőből 8—10 kisebb tokot említ. Más halászok szerint azonban nem ritka a 10—15 kilós sem. Ugyancsak az említett folyóiratban olvashatjuk a következőket: „Leghűségesebb látogatóink az alsó Dunáról a kecségék (*Acipenser ruthenus* L.) Ezek minden esztendőben júniusban, kérészfölszálláskor, vagy mint a halászok mondják: tiszavirágzáskor kisebb-nagyobb mennyiségben rendszerint megjelennek nálunk. Az idén (1908. év) elég szép számmal jöttek. A halászok sokat ki is fogtak közülük. A kecségének nagyon kedves csemegéje a kérész; annak a kedvéért úszik föl; mert a kavicsos medrű Dunában nem juthat elhez a táplálékhoz.” (Sz. N. 1908. szept. 25.) Az író a továbbiakban rosszalólag említi meg, hogy amikor az előző évben, azaz 1907-ben rajban vonultak el a város alatt a fiatal kecségék, a halászok oly nagy mértékben fogták, hogy némelyek zsákszámba vitték haza a fiatal kecségéket természetesen csak addig, amíg benne tartott. Egyik legidősebb szegedi halászunk mondja, hogy a világháború egyik évében 70—80 kilót is fogtak. Az elmúlt esztendőben hármát fogott a virágzáskor. A legnagyobb kecsége, melyet a húszas évek óta sikerült megfognia, hatkilós volt. Az elmúlt évek közül a legnagyobb háromkilós volt. A kecségék különösen szeretik az átvágásokat, ott jól halászhatók.

Sőreg tokot (*Acipenser steliatus* Pall.) Szegeden a halak királyának nevezik. Ritka a szegedi tiszában. Egyik halszármazékos állítása szerint úgy kétévenként jelenik meg, súly 5—6 kiló, nagyon néha 10—12 kiló. A legutóbbi fogás már hároméve volt, ez három-

kilót nyomott. Vágó tok (Acipenser güldenstaedti Brandt.) még ritkább nálunk. Ez is mint a többi tokféleség leginkább a tengerparton s a Duna torkolatában ívik.

Viza (Acipenser huso L.) fogásra már a legidősebb szegedi halászok sem nagyon emlékeznek. Csupán néhány azon esetek száma, mely emlékezetükben maradt, s az is annyira bizonytalan, hogy felhasználni alig lehet. A „Halászat” 1911-es évfolyamában találni egy feljegyzést. „Szegednél 1895-ben fogtak ki utoljára Bárkányi János halászmester állítása szerint két darab 50—60 kg. súlyú vizát; 1909-ben Algyőn kifogottnak azonban csak 18 kg. volt a súlya.” A kishalászok szerint 30—35 évvel ezelőtt, tehát 1910—15 körül fogtak egyet Magyarakanizsánál, ennek 50 kg. súlya volt. Ha visszagondolunk a XVI. századról mondottakra, fel kell tételeznünk, hogy akkor több viza volt a Tiszában. A szegedieknek külön módszerük volt a viza fogására. Gyakran oly szép példányokat fogtak, hogy több hálóval kellett körülvenni, s a parton lovakkal húzták ki a vízből. Ma már a Dunába is ritkán jön föl, rendszeren a Vaskapu alatt marad.

Ezek azok a halfajok, melyek a szegedi halászoknak a gondolatvilágát betöltik. Szerelmesei ők a Tiszának, jóllehet már csak igen szerény megélhetést biztosít számukra. Nap mint nap újabb lendülettel kezdenek munkához, kijavítják a varsát, elkészítik a kecét vagy a horgokat s indulnak reménykedve a Tiszára.

A kutató szeme azonban tovább tekint. Összegyűjti azokat az adatokat, melyek a költemények és legendák folyójáról a nép ajkán élnek, vagy melyeket az irodalom őriz. Így lesz a Tisza élő, lüktető eseménysorozat, mely mostmár nemcsak a kishalásznak kedves, hanem annak is, aki csak a betűk birodalmában találkozik vele.

A tudomány fényével felruházott szem észreveszi és megfigyeli a Tisza rejtelmes és gazdag életét. Eredményeinek közlésével kedvessé teszi a legendák és költemények folyóját a szakember előtt.

A gyakorlati érzékkel megáldott ember a gazdasági lehetőségeket mértékeli s annak felvirágoztatására keres módozatokat, hogy a folyóban rejlő értékek mennél jobban kiaknázódhassanak a halásztársadalom és a polgárok javára.

Ez a három irány az, melyeken a következők folyamán haladnunk kell, hogy a legendás Tisza folyó ismertté váljék minden téren s hasznossá a magyar társadalom javára.

P. Szalai I. Miksa
egyetemi tanársegéd.

IRODALOM:

Czimer K.: Szeged monografiája.

Ecsedi: Rekesztőhalászat a Tiszán és az alföldi kisvizéken 1926.

Fényes E.: Magyarországnak és a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapota statisztikai és geographiai tekintetben. Bp. 1837.

- Fischer F.: A magyar halászat Bp. 1931.
- Gelci József: A szegedi óriás harcásák Szeged 1930.
- Halász—Szabó A.: A Tisza völgye Csongrád—Szeged között Szeged 1937.
- Halászat 1899 szept. 15. p. 4.; 1899 okt. 15 p. 16.; 1899 dec. 1 p. 30.; 1900 febr. 1. p. 48.; 1900 nov. 1. p. 32.; 1914 2. sz. p. 23.
- Hankó B.: Gerincesek általános jellemzése és a halak Pécs 1928.
- Magyarország halainak eredete és elterjedése Sárospatak 1931.
- Herman O.: Halászat és pásztorélet a millenaris kiállításon 1898.
- A magyar halászat könyve. Bp. 1887.
- Herrich K.: A Tisza szabályozás és a szegedi válság Bp. 1897.
- Húnfalvy J.: A tiszaszabályozás következményeiről. Bud. sz. 1933. XVII.
- Kohaut R.: Halaink. Halászat I. 1900.
- Kolosváry G.: Tiszavölgyi halászat és település Bp. 1928.
- A tiszai település és a halászat összefüggése.
- Kovács I.: Kézirat a szegedi régiségekről (Somogyi-könyvtár Szeged).
- Krenedits Ö.: Adatok halászatunk történetéhez, Vízügyi és hajózási közl. 1903 39. sz. p. 309.; 53. sz. p. 420.
- Kriesch J.: Halaink és haltenyésztésünk 1868.
- Magyarország új hal. Termtud. Közl. 4. k. 1872.
- Lázai Gy.: A sövényháza—szegedi ármentesítő társ. monogr. 1896.
- Lévai B.: A Tisza hal-ínsége Szegedi Napló 1908 szept. 23—25.
- Leidenfrost Gy.: Édesvízi halászatunk jelene, Állattani Közl. IX. k.
- Középeurópa édesvízi halai. Áll. Közl. X. k. 1911.
- Muraközy E.: Halászatunk a statisztika szemüvegén, Halászat III. évf.
- Reisinger J.: Specimen ichthyologiae sistens pisces aquarum dulcium Hungariae Budae 1830.
- Reizner J.: Szeged története, Szeged 1899.
- Répássy M.: A Tisza halászata hajdan és most, Halászat IV. évf. 1902/3. 12—16. sz.
- Édesvízi halászat és halgazdaság 1914.
- Magyarország édesvízi halászata, Halászat XV. évf. 6—8. sz.
- Szűts M.: Szeged mezőgazdasága 1914.
- Takáts S.: Emlékezzünk eleinkről, Génius kiadás.
- Unger E.: A Duna angolnáiról, Halászat XVII. évf. 20. sz.
- Magyarország halai és halászata Bp. 1941.
- Vargha F.: Szeged város története 1877.
- Várnay S.: A régi magyar halászat emlékeiből, Halászat VIII. évf. 12—14. sz.
- Vasárnapi Ujság 1869 márc. 21. p. 160.
- Vidonyi József: Fehérhal, márna, pisztráng, Vas. Ujs. 1878.
- Zsilinszky M.: Csongrád vármegye tört. 1897.